ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՏՄԱԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՑԻԱԼ-ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶ

Մարզկենտրոնը՝

ք. Գյումրի

Տարածաշրջանները՝

Արթիկ

Ախուրյան

Անի

Ամասիա

Աշոցք

Քաղաքները՝

Գյումրի

Արթիկ

Մարալիկ

Տարածքը	2 680 քառ.կմ
ՀՀ տարածքում մարզի տարածքի տեսակարար կշիռը	9.0 %
Համայնքներ, 2018թ. տարեսկզբի դրությամբ	42
Քաղաքներ	3
Գյուղեր	127
Բնակչության թվաքանակը 2018թ. տարեսկզբի դրությամբ	235.4 հազ.մարդ
այդ թվում՝	
քաղաքային	138.0 հազ. մարդ
գյուղական	97.4 հազ.մարդ
ՀՀ բնակչության ընդհանուր թվաքանակում մարզի բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	7.9 %
Քաղաքային բնակչության թվաքանակի տեսակարար կշիռը	58.6 %
Գյուղատնտեսական նշանակության հողեր	210 934.9 հա
այդ թվում՝ վարելահողեր	78 160.3 հա

ՀՀ Շիրակի մարզը գտնվում է հանրապետության հյուսիս-արևմուտքում:

Պետական սահմանով արևմուտքից սահմանակից է Թուրքիային, հյուսիսից՝ Վրաստանին, արևելքից սահմանակից է ՀՀ Լոռու մարզին և հարավից՝ ՀՀ Արագածոտնի մարզին:

ՀՀ Շիրակի մարզը, լինելով ծովի մակերևույթից մոտ 1 500 - 2 000 մ բարձրության վրա (մարզի 52 գյուղեր գտնվում են ծովի մակերևութից մոտ 1 500-1 700 մ, իսկ 55-ը՝ 2 000 մ բարձրության վրա), հանդիսանում է Հայաստանի ամենացրտաշունչ տարածաշրջանը, որտեղ ձմռանը օդի ջերմաստիճանը երբեմն հասնում է -46^{0}C-ի:

Մարզի տարածքով են անցնում Հայաստանը Վրաստանին կապող գլխավոր երկաթգիծը և ավտոմոբիլային խճուղին: Այստեղ իրար են միանում Հայաստանի և Թուրքիայի երկաթուղային և ավտոճանապար-հային ցանցերը:

Թուրքիայի հետ սահմանային Ախուրյան գետի վրա գործում է Ախուրյանի ջրամբարը, որն իր 526 մլն. մ^3 ծավալով խոշորագույնն է հանրապետությունում:

ՀՀ Շիրակի մարզի արդյունաբերության առաջա-տար ճյուղերն են սննդամթերքի, ներառյալ խմիչքների, մանածագործական արտադրությունը և այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրությունը: Հայտնի են Արթիկի, Անիի տուֆն ու պեմզան:

Բեռնաուղևորափոխադրումները մարզում իրակա-նացվում են ավտոմոբիլային տրանսպորտով (մարզում գործում է օդանավակայան, որն ապահովում է օդային կապ արտաքին աշխարհի հետ):

2017թ.-ին մարզի տնտեսության հիմնական հատվածների տեսակարար կշիռները ՀՀ համապատասխան ճյուղերի ընդհանուր ծավալում կազմել են.

- արդյունաբերություն՝ 2.5%
- գյուղատնտեսություն ՝ 10.9%
- շինարարություն՝ 3.4%
- մանրածախ առևտուր՝ 3.9%
- ծառայություններ՝ 1.7%

Մարզկենտրոն Գյումրի քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին 114.5 հազ. բնակիչ) գտնվում է Երևանից 118 կմ հեռավորության վրա, բարձրությունը ծովի մակերևույթից շուրջ 1 550 մ է:

Քաղաքը գտնվում է Ախուրյան գետի ձախ ափին: Այն բնակչության թվաքանակով և իր նշանակությամբ շարունակում է համարվել Հայաստանի Հանրապե-տության երկրորդ քաղաքը:

Արթիկ քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 18.1 հազ. բնակիչ, Երևանից 100 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի հյուսիս-արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1 760 մ է: Քաղաքով անցնում են Մարալիկ-Գյումրի երկաթգիծը և Ապարան-Գյումրի խճուղին:

Քաղաքի արդյունաբերական արտադրանքի հզորության հենարաններն են սննդի, ապակյա կաղապարների, մեքենասարքավորանքների և հատուկ նշանակության սարքերի արտադրությունը: Մարալիկ քաղաքը (2018թ. տարեսկզբին՝ 5.4 հազ. մարդ, Երևանից 90 կմ հեռավորության վրա) գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի արևմտյան լանջին, բարձրությունը ծովի մակերևույթից 1 920 մ է: Քաղաքով է անցնում Գյումրի-Թալին-Երևան մայրուղին:

Քաղաքում զարգացած են տեքստիլ արդյունաբերությունը, շինանյութերի արդյունահանումը և գյուղատնտեսությունը:

ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՄՇՏԱԿԱՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍԵՌԱՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԲՈՒՐԳԸ, 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ

%

տղամարդ - 110 076 տարիք կին -125 304

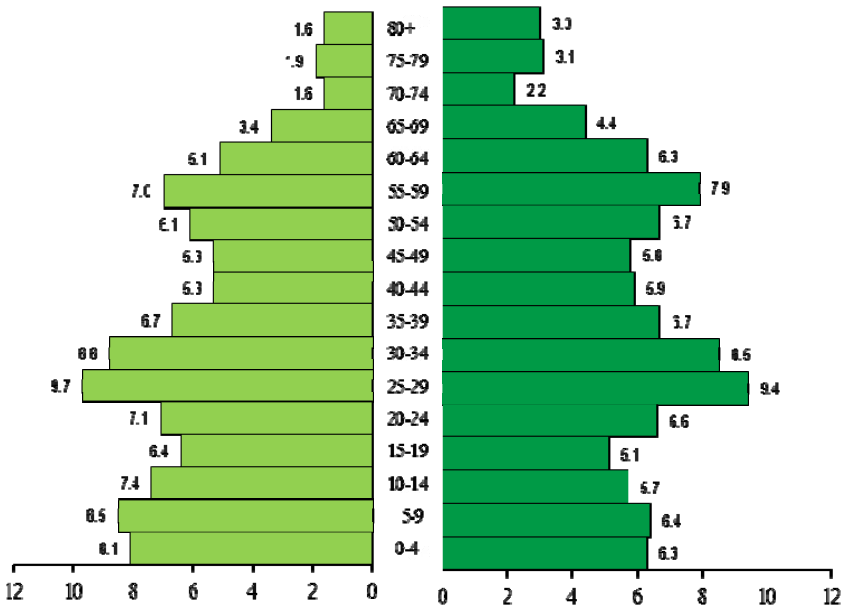

ՄԱՆՐԱԾԱԽ ԱՌԵՎՏՐԻ ՕԲՅԵԿՏՆԵՐ

	Քանակը				
	2013	2014	2015	2016	2017
Մանրածախ առևտրի օբյեկտներ, ընդամենը	**1 031**	**1 092**	**1 247**	**1 196**	**1 207**
այդ թվում՝					
խանութներ	599	674	841	910	939
կրպակներ	386	374	329	212	190
գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաներ	2	2	2	2	2
սպառողական ապրանքների շուկաներ	6	5	5	3	3
առևտրի այլ օբյեկտներ	38	37	70	69	73

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

	Քանակը				
	2013	2014	2015	2016	2017
Պետական նախադպրոցական	50	51	51	50	101
Ոչ պետական նախադպրոցական	-	-	-	-	-
Պետական հանրակրթական	169	167	167	165	162
Ոչ պետական հանրակրթական	4	4	5	4	4
Երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի	27	28	28	28	27

	Քանակը				
	2013	2014	2015	2016	2017
դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ					
Պետական նախնական մասնա-գիտական (արհեստագործական) ուսումնական[1]	6	5	5	5	6
Պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	9	9	9	9	9
Ոչ պետական միջին մասնագիտական ուսումնական	3	3	3	3	2
Պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	1	1	1
Պետական բարձրագույն ուսումնական հաստատության մասնաճյուղ	5	5	5	5	5
Ոչ պետական բարձրագույն ուսումնական	1	1	2	2	2

ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ՝
Գյումրի	114 430
Արթիկ	18 110
Մարալիկ	5 423

ԳՅՈՒՂԵՐ

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ՝՝
Ախուրյանի տարածաշրջան		
1	Ազատան	5 688
2	Ախուրիկ	1 126
3	Ախուրյան	9 238
4	Այգաբաց	811
5	Առափի	1 704
6	Արևիկ	1 832
7	Բայանդուր	715
8	Բասեն	1 421
9	Բենիամին	709
10	Գետք	614
11	Երազգավորս	1 587
12	Լեռնուտ	159
13	Կամո	1 519
14	Կապս	694
15	Կառնուտ	1 052
16	Կարմրաքար	46
17	Կրաշեն	252
18	Հայկավան	1 275
19	Հացիկ	1 063
20	Հացիկավան (Մայիսյան կայարան)	-

[1] Ներառյալ այն միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատությունները, որոնք իրականացնում են նախնական (արհեստագործական) ծրագիր

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ՝
21	Հովունի	648
22	Հովիտ	537
23	Ղարիբջանյան	1022
24	Ախուրյան կայարան	-
25	Մայիսյան	1 641
26	Մարմաշեն	1 902
27	Մեծ Սարիար	393
28	Շիրակ	1 208
29	Ոսկեհասկ	1 799
30	Ջաջուռ	768
31	Ջաջուռավան	217
32	Ջրառատ	1 089
33	Վահրամաբերդ	1 704
34	Փոքրաշեն	215
35	Քեթի	994
Ամասիայի տարածաշրջան		
1	Ալվար	127
2	Արավետ	-
3	Աղվորիկ	79
4	Ամասիա	1 645
5	Արդենիս	198
6	Արեգնադեմ	417
7	Բանդիվան	271
8	Բերդաշեն	160
9	Պաղակն	59
10	Բյուրակն	634
11	Գառնառիճ	187
12	Եղնաջուր	25
13	Գտաշեն	213
14	Կամխուտ	11
15	Զարիշատ	69
16	Երիզակ	-
17	Զորակերտ	169
18	Դարիկ	11
19	Ծաղկուտ	140
20	Լորասար	-
21	Հովտուն	186
22	Մեղրաշատ	378
23	Շաղիկ	91
24	Ողջի	411
25	Ջրաձոր	239
Աշոցքի տարածաշրջ		
1	Աշոցք	2 821
2	Արփենի	420
3	Բաշգյուղ	60
4	Բավրա	661
5	Գոգհովիտ	424
6	Զույգաղբյուր	424
7	Թավշուտ	409
8	Թորոսգյուղ	361

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ՝
9	Լեռնագյուղ	24
10	Կարմրավան	207
11	Կաքավասար	125
12	Կրասար	553
13	Հարթաշեն	127
14	Հողմիկ[1]	340
15	Զորաշեն	224
16	Ղազանչի	545
17	Մեծ Սեպասար	911
18	Մուսայելյան	350
19	Սալուտ	100
20	Սարագյուղ	226
21	Սարապատ	102
22	Սիզավետ	402
23	Վարդաղբյուր	128
24	Ցողամարգ	478
25	Փոքր Սարիար	275
26	Փոքր Սեպասար	201
Անիի տարածաշրջան		
1	Աղին	553
2	Անիավան	430
2	Անիպեմզա	433
4	Բագրավան	821
5	Նորշեն	2
6	Գուսանագյուղ	949
7	Իսահակյան	1 086
8	Բարձրաշեն	-
9	Լանջիկ	939
10	Լուսաղբյուր	722
11	Հայկաձոր	504
12	Ձիթհանքով	1 520
13	Զորակապ	1 237
14	Շիրակավան	835
15	Ջրափի	926
16	Սառնաղբյուր	3 463
17	Սարակապ	624
18	Քարաբերդ	1 128
Արթիկի տարածաշրջան		
1	Անուշավան	2 117
2	Արևշատ	2 130
3	Գեղանիստ	1 385
4	Գետափ	828
5	Լեռնակերտ	1 413
6	Լուսակերտ	714
7	Հայկասար	227
8	Հայրենյաց	829
9	Հառիճ	1 537
10	Հոռոմ	2 069

[1] Նախկինում եղել է Ամասիայի տարածաշրջանում :

	Անվանումը	Մշտական բնակչության թվաքանակը 2018թ. հունվարի 1-ի դրությամբ, մարդ**
11	Հովտաշեն	299
12	Մեծ Մանթաշ	2 396
13	Մեղրաշեն	1 243
14	Նահապետավան	949
15	Նոր կյանք	1 571
16	Պեմզաշեն	3 370
17	Սարալանջ	1 340
18	Սարատակ	1 460
19	Սպանդարյան	1 606
20	Վարդաքար	722
21	Տուֆաշեն	427
22	Փանիկ	3 203
23	Փոքր Մանթաշ	3 048

* ՀՀ քաղաքների բնակչության թվաքանակը ներկայացված է ՀՀ 2011թ. մարդահամարի հիմքով վարվող բնակչության ընթացիկ հաշվառմամբ:

** ՀՀ մարզերի գյուղերի այս տվյալների սկզբնաղբյուրը՝ համայնքների կողմից տարեկան կտրվածքով ներկայացվող «Գյուղական բնակչության սեռատարիքային կազմը» պետական վիճակագրական հաշվետվություններն են: Այդ սկզբնաղբյուրներով ՀՀ 955 գյուղական բնակավայրերի մշտական բնակչության թվաքանակների հանրագումարը՝ամբողջությամբ և ըստ մարզերի, ունի որոշակի շեղում բնակչության ընթացիկ հաշվառման համանուն տվյալներից, որոնք խարսխված են ՀՀ արդարադատության նախարարության և ՀՀ ոստիկանության վարչական ռեգիստրների տվյալների վրա (շեղումը՝ 01.01.2018թ.-ի դրությամբ ՀՀ մասշտաբով՝ կազմել է +12.2%): Շեղումը հիմնականում պայմանավորված է գյուղերի միջև խնդրո առարկա տեղեկատվության փոխանակման, համադրման և անվանական տվյալների մակարդակով ստուգաճշտման համակարգի բացակայությամբ:

ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ՊԱՅՄԱՆԱԿԱՆ 10 000 ԲՆԱԿԻՉ ՈՒՆԵՑՈՂ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ՄԻ ՇԱՐՔ ԲՆՈՒԹԱԳՐԻՉՆԵՐ, 2017թ.

	Ընդամենը	*նրանցից՝*	
		կանայք [1]	տղա-մարդիկ[1]
Բնակչությունը, մարդ	10 000	5 204	4 796
Ծնվածներ, մարդ	128	62	66
Մահացածներ, մարդ	93	44	49
Ամուսնություններ	51	X	X
Ամուսնալուծություններ	12	X	X
Մեկ բնակչի ապահովվածությունն ընդհանուր բնակմակերեսով, քառ.մ	39.1	X	X
Կրթության ոլորտ, հաճախումը կրթօջախներ, մարդ՝			
նախադպրոցական	252	119	133
հանրակրթական	1 403	675	728
երաժշտական, արվեստի, գեղարվեստի դպրոցներ, մանկապատանեկան ստեղծագործական կենտրոններ	181	114	67
նախնական մասնագիտական (արհեստագործական)	27	7	20
միջին մասնագիտական	52	24	28
բարձրագույն մասնագիտական	9	5	4
Առողջապահության ոլորտ՝			
հաճախել են պոլիկլինիկա տարվա ընթացքում (հաճախումների քանակը)	34 223	…	…
Մարզիկներ, մարդ	145	15	130
Զբաղվածներ, մարդ	3 266	1 332	1 934
նրանցից՝ գիտական հիմնարկներում	0.0	0.0	-
նրանցից՝ գիտության դոկտոր	-	-	-
գիտության թեկնածուներ	0.0	0.0	-
ուսուցիչներ	119	103	16
բժիշկներ	20	…	…
միջին բուժանձնակազմ	39	…	…
Գործազուրկներ, մարդ	941	419	522
Սոցիալական ապահովության ոլորտ			
ընդամենը կենսաթոշակառուներ, տարեվերջի դրությամբ, մարդ	1 421	836	585
աղքատության ընտանեկան նպաստ և միանվագ դրամական օգնություն ստացող ընտանիքներ	359	X	X
Հաճախումների քանակը տարվա ընթացքում			
գրադարան	18 068	…	…
թատրոն	42	…	…
համերգ	-	-	-
թանգարան	353	…	…
Իրավական ոլորտ			
հանցագործության դեպքերի քանակը, տարվա ընթացքում	66	X	X
այդ թվում՝ ոչ մեծ ծանրության	35	X	X
միջին ծանրության	22	X	X
ծանր	9	X	X
առանձնապես ծանր	0.0	X	X

[1] Ցուցանիշները հաշվարկային են: